

TETİMMETU'L-MÛKİZA*
[ZEHEBÎ'NİN EL-MÛKİZA'SINDAKİ TAKRİRÎ SÛNNET ÜZERİNE
EBÛ ĞUDDE'NİN İLAVE NOTLARI]

Yazan: Abdulfettâh Ebû Ğudde
Çeviri: Emine ERDOĞAN**

Birinci Ek: Takrîrî Sünnetin İzahı Hakkındadır¹

el-Mûkiza adlı eseri te'lif eden Zehebî²'nin bu eserde³ merfû hadisin tarifiyle ilgili şöyle bir ifadesi yer almaktadır: "Merfû hadis, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in sözüne veya fiiline nispet edilen hadistir."⁴ -veya takrîrîne- kısmını ekleyerek tanımı düzelttim ve Ali el-Kârî⁵ (r.a.)'nin takrîrî sünnetle ilgili

* Bu çalışma, Abdulfettâh Ebû Ğudde tahkiyle neşredilen, ez-Zehebî, (v. 748/1347)'in, *el-Mûkiza fi ilmi mustalahi'l-hadîs* (Mektebu'l-Matbûâti'l-İslâmiyye, Halep 1416/1995) adlı eserinin 97-102 sayfaları arasında yayınlanmıştır.

** Arş. Gör. Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, e-mail: emine.erdogan.23@hotmail.com. Çeviriyi okuyarak katkı sağlayan Sayın Hakemlere, hocalarım Yrd. Doç. Dr. Musa Erkaya'ya ve Yrd. Doç. Dr. Ekrem Yücel'e teşekkür ederim.

¹ *el-Mûkiza fi ilmi mustalahi'l-hadîs* adlı esere ek bölümler ilave ederek izaha ihtiyaç duyulan bazı konulara kitabın sonunda yer veren Abdulfettâh Ebû Ğudde'nin makale niteliği taşıyan bu bölümleri oluştururken dipnot sistemini kullanmadığı, dipnotta yer verilmesi gereken bilgilere metnin içinde değindiği görülmektedir. Ancak böyle bir yöntem, Türkçe akademik yazım metoduna uymamaktadır. Kaynak dili/Arapça, hedef dile/Türkçe aktarırken çevirinin akıcı bir üslupla daha iyi anlaşılabilmesi için hedef dilin ölçütlerinden yararlanmak gerekmektedir. Bu gayeyle orijinal metnin içerisindeki bazı bilgileri, yapılan çeviride dipnota aktarmayı uygun gördük. Özel isimleri niteleyen sıfatların, metin içindeki kullanımı hedef dilde karşılaşılan bir durum olmadığı için bu sıfatları metnin içinde kullanmadık; ancak orijinal metne sadık kalma düşüncesiyle onlara dipnotta değindik. Ayrıca, kaynak gösterilmeksizin verilen bazı bilgilerin ve nakledilen rivayetlerin kaynaklarını tespit ettik. Bunu yaparken de yapılan alıntıların, kaynaklarıyla ne derece örtüştüğünü kontrol ettik. Metne katkı sağlamak için doğruluğunu tespit ettiğimiz bilgilerin geçtiği yerlere-kendi tasarrufumuzla- dipnotta değindik. Müdahil olduğumuz yerlerin anlaşılabilmesi gayesiyle katkı sağlamaya çalıştığımız bilgileri "[...]" işareti içerisinde verdik.

² Hâfız sıfatıyla nitelenmiştir.

³ Muhammed b. Ahmed ez-Zehebî, (v. 748/1347), *el-Mûkiza fi ilmi mustalahi'l-hadîs*, thk. Abdulfettâh Ebû Ğudde, Mektebu'l-Matbûâti'l-İslâmiyye, Halep 1416/1995, s. 41.

⁴ Metinde alıntı yapılan yerlerin sonunda "intehâ" ifadesi geçmektedir. Yazım metodumuzdaki tırnak işareti "..." aynı vurguyu karşıladığı için bu kavramı tekrar kullanmadık.

⁵ Allâme sıfatıyla nitelenmiştir.

örneğini naklettim. Burada ise okuyucuya konuyla ilgili ek bilgiler sunmaktayım.

Bazı ilmî çevrelerde yayılan ve bazı muâsır büyük âlimlerin de yer verdiği "Takrîf sünnet, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in mutlak manada sukût ettiği şeydir; O (s.a.s.) ikrarını, sözüyle veya fiiliyle açıklarsa takrîf sünnetten eser kalmaz; bilakis açıklama yapılan ikrar, kavli veya fiilî sünnet olur." şeklindeki ifadelerle dikkat çekmek istedim. Bu, ilmi anlamda bir hata ve kavrama noktasında bir sendelemedir. Mezkûr gerekçeler sebebiyle bu ekte, hadise dayalı sarîh şahidlerle ve muhaddislerin, usulcülerin, fıkıhçıların sözleriyle mevcut hatalı anlayışı ortadan kaldırmayı uygun gördüm. Tevfik ancak Allah'tandır, diyerek sözlerime başlıyorum:

Takrîf Sünnet: Nebî (s.a.s.)'nin huzurunda ve yüce meclisinde veya kendisine haber verilmesi sebebiyle herhangi birinden sadır olan sözü ve fiili öğrenmesi, bunun üzerine Rasulullah (s.a.s.)'in fâili, kâili ya da nâkili onaylaması yani gerçekleşen eylemi veya söylemi yasaklamaması, yermemesi ve ilk durumun aksine işaret etmemesidir.

Nebî (s.a.s.)'nin -bir şeyin gerçekleştiğini öğrendikten sonra-takrîf/ikrarının asgarî düzeyde gerçekleşmesi, sukûtu iledir. Zira Rasulullah (s.a.s.); yanlış bir durum karşısında sessiz kalmaz, sözü veya davranışı Allah (c.c.)'in şeriatına aykırı olan hiç kimseyi onaylamaz.

Takrîf/ikrar bazı alimler arasında meşhur olan ve muhterem şeyhlerden birinin⁶ benimsediği gibi, "Rasulullah (s.a.s.)'in tam olarak sukût etmesinden başka bir şey değildir." anlamına gelmez. Şeyh, başka birinin sözünü veya fiilini, Rasulullah (s.a.s.)'in sözü/nefesini takip eder ya da onu desteklerse, mevcut durum Nebî (s.a.s.)'nin ikrarı olmaktan çıkar, kavli ve inşâ olur fikrindedir. Bu isabetli olmayan bir görüştür. Çünkü ikrarın temel esprisi, başka birinde sadır olan şeyi, Nebî (s.a.s.)'nin sukûtuyla ya da övgüsü ve müjdelemesiyle uygun bulması (benimsemesi) ve kabul etmesidir. İnşâ ise, Rasulullah (s.a.s.)'in bir şeyi kendiliğinden açıklamaya başlaması, ruhsat vermesi veya ona işaret etmesi yönüyle ikrardan farklıdır.

Birinin sözünü veya fiilini takip eden ya da destekleyen şey ise, Nebî (s.a.s.)'nin sevinci, tebessümü ya da sözlü onayıdır. Mesela "Selmân doğru söylemiş."⁷, "Sünnete muvâfık hareket etmişsin."⁸, "O hayvanın etinden bir

⁶ Burada Abdulfettâh Ebû Ğudde kimi kastettiğini ifade etmemektedir.

⁷ [Tirmizî, Zühd, 64.]

⁸ [Ebû Dâvud, Tahâret,128.]

parça var mı, bize de ikram ediniz?"⁹, "Bunun (Fâtiha sûresinin) etkili bir tedavi yöntemi olduğunu nereden bildin? Koyun sürüsünü alın, aranızda paylaştığınız kadar bana da bir pay ayırın."¹⁰, "Allah'ın yedi kat sema üzerinde verdiği hükmü verdin."¹¹ şeklindeki ifadeleri bu kabildendir.

Rasulullah (s.a.s.)'in bu şekilde (yani sözlü olarak) onayı, söz konusu söz veya fiilin cevâzına delâlet etmede en açık ve en kuvvetli ikrarlardandır. Buna, fıkıh usulü ve hadis usulü alimleri kitaplarının takrîrle ilgili bölümlerinde değinmektedir¹². (Buradaki iddiaları şöyle temellendirebiliriz.) Ali el-Kârî¹³: "Rasulullah (s.a.s.)'in ikrarı, gerek sarîh olsun gerek sukûtuyla hükmî olsun."¹⁴ diyerek cevâza delâlet bakımından iki durumun da kuvvetlilik ifade ettiğini ortaya koymaktadır.

Şevkânî¹⁵ takrîrle ilgili bölümün sonunda şöyle demektedir: "Rasulullah (s.a.s.)'in bir söz veya fiilden memnun olduğunu ifade etmesi, cevâza delâlet bakımından takrîrî en kuvvetlisidir."¹⁶

Muâsir usulcülerden Muhammed el-Hudrî¹⁷ şöyle der: "Reddetme gücüne sahip olmasına rağmen Rasulullah (s.a.s.)'in bir fiili onaylaması, o fiilin mübahlığına delâlet eder ve onun tahrîme delâlet eden önceki hükmünü nesheder veya onu tahsis eder. Şayet bu şekilde kabul edilmezse; Rasulün reddedilmesi gereken bir duruma karşı sessizliği, beyanın ihtiyaç anından sonraya ertelenmesi anlamına gelir. Bu ise imkansız bir durumdur. Nebî (s.a.s.)'nin bir fiili memnuniyetle karşıladığı görülürse, bu durum o fiilin mübahlığına en açık delâlet olur."¹⁸ Rasulullah (s.a.s.)'in; Usâme'nin ayaklarının, babası Zeyd'in ayaklarının aynısı olduğuyla ilgili Mücezziz el-Müdlîcî'nin¹⁹ hükmünü hoş karşılaması²⁰, buna delil olarak gösterilmektedir.

⁹ [Müslim, Hacc, 56, 65.]

¹⁰ [Ebû Saîd el-Hudrî, hastalığa şifa olması niyetiyle birine dua etmiş ve Rasulullah (s.a.s.) da bu davranışı doğru bulmuştur. Rivayet için bk. Buhârî, Tıbb, 33,39; Fezâilu'l-Kur'an, 9.]

¹¹ [Beni Kureyzâ olayında Müslümanlar ve Yahudiler arasında hakem tayin edilen Sa'd b. Muaz verdiği hüküm neticesinde böyle bir övgüye mazhar olmuştur. Rivayet için bk. Buhârî, Meğâzî, 30; Menâkıbu'l-Ensar, 12.]

¹² [Abdulfettâh Ebû Ğudde bu cümleden itibaren takrîrle ilgili düşüncelerini, usulcülerin konuyla alakalı fikirlerine yer vererek temellendirmeye çalışmaktadır.]

¹³ Allâme sıfatıyla nitelenmiştir.

¹⁴ Zehebî, *el-Mûkîza*, s. 41.

¹⁵ Allâme, fakih, usulcü ve muhaddis sıfatıyla nitelenmiştir.

¹⁶ Muhammed b. Ali eş-Şevkânî (v. 1250/1834), *İrşâdu'l-fuhûl*, es-Saâde, yy., 1327, s. 39.

¹⁷ Allâme ve şeyh sıfatlarıyla nitelenmiştir.

¹⁸ Muhammed el-Hudrî, *Usûlu'l-Fıkıh*, et-Ticâriyyetu'l-Kübrâ, Yedinci Baskı, yy., 1389, s. 237.

¹⁹ [Mücezziz, herhangi birinin vücud yapısından hareketle nesep nispeti yapabilen ve iz sürebilen biridir. Ebu's-Saâdât Mecduddin el-Mübârek b. Muhammed eş-Şeybânî İbnu'l-Esîr

Muâsır Ahmed İbrahim²¹ şöyle der: "Rasulullah (s.a.s.)'ın kendi huzurunda sahâbenin yaptıklarını gördüğü, gıyabında olanları işittiği, onayladığı ve reddetmediği şeylerin hepsi takrîrî en belirgin özellikleridir. Bu ise, mevcut durumu, O (s.a.s.)'nın hoş ve uygun bulduğuna delâlet ettiğini ortaya koymaktadır. Mezkur duruma misal olarak; "O (s.a.s.), Muâz'ı Yemen'e kâdı olarak gönderdiğinde ona der ki: "Ne ile hükmedeceksin?" Muâz, "Allah'ın kitabıyla" der. Allah rasûlü, "Şayet onda bulamazsan?" der. O, "Rasulullah'ın sünnetiyle" der. Rasulallah (s.a.s.), "Şayet onda da bulamazsan?" deyince, o da "Kendi görüşümle ictihad ederim" der. Bunun üzerine Rasulallah (s.a.s.)'ın: "Allah'ı ve Rasulünü razı eden şeye, Rasulünün elçisini mazhar kılan Allah'a hamd olsun."²² buyurduğu rivayet zikredilebilir."²³

Muâsır Abdulvehhâb Hallâf²⁴ şöyle demektedir: "Takrîrî sünnetler; Rasulallah (s.a.s.)'ın, bazı sahabilerin söz ve fiillerini sukûtuyla, reddetmemesiyle, uygun bulmasıyla ve hoş karşılamasıyla onaylamasıdır. Rasulallah (s.a.s.)'ın ikrarı ve onayı ile mevcut söz ve fiil, O (s.a.s.)'ndan sadır olmuş kabul edilir. Bu durumla ilgili rivayet edilen bir misal şöyledir: İki sahâbî yolculuğa çıkar, namaz vakti gelir ve su bulamazlar, teyemmüm yapıp namaz kılarlar. Sonra aynı namaz vakti içinde su bulurlar. Onlardan biri namazını yeniden kılar, diğeri kılmaz. Daha sonra mevzuyu Rasulallah (s.a.s.)'a anlatırlar. O da her ikisinin yaptığını onaylar ve namazını iade etmeyene: "Sünnete muvâfık hareket etmişsin. Namazın eda edilmiştir", iade edene de: "Sana iki ecir vardır."²⁵ der."²⁶

Muâsır Muhammed Ebû Zehra²⁷ şöyle der: "Takrîrî sünnet, Nebî (s.a.s.)'in herhangi bir fiili görmesi veya herhangi bir sözü işitmesi ve bunları onaylamasıdır. O (s.a.s.)'nın huzurundaki sahâbeden sözlerin ve fiillerin sadır olup onların yaptıklarını reddetmemesi, gerçekleşen kavli veya fiili onaylaması anlamına gelmektedir. Rasulallah (s.a.s.)'ın; su bulamadıkları için teyemmüm yapıp namaz kılan ve kıldıktan sonra su bulan sahâbeye ikrarı, bazı hükmî meselelerde Hz. Ali (r.a.)'ye ikrarı, vahşi eşek etini yiyenlere ikrarı

(v. 606/1209), *en-Nihâye fî ġarîbî'l-hadîs ve'l-eser*, thk. Tahir Ahmed ez-Zâvî-Mahmud Muhammed Tanâhî, I-V, el-Mektebetu'l-İlmiyye, Beyrut 1399/1979, IV/121.]

²⁰ [Buhârî, *Fedâilü's-Sahâbe*, 17, Ferâiz, 31.]

²¹ Allâme, fakîh, usulcû, hüccet ve şeyh sıfatlarıyla nitelenmiştir.

²² [Tirmizî, *Ahkâm*, 3.]

²³ Ahmed İbrahim, *İlmu usûli'l-fikh*, Dâru'l-Ensâr, yy., 1400, s. 17.

²⁴ Allâme, fakîh, usulcû ve şeyh sıfatlarıyla nitelenmiştir.

²⁵ [Ebû Dâvud, *Tahâret*, 128.]

²⁶ Abdulvehhâb Hallâf, *İlmu usûli'l-fikh*, Dâru'l-Kalem, Beyrut 1390, s. 36.

²⁷ Allâme, fakîh, usulcû, bilgin ve şeyh sıfatlarıyla nitelenmiştir.

bu kabildendir. Sahabe arasında bunlara benzer birçok mesele, Rasulullah (s.a.s.)'ın huzurunda veya gıyabında cereyan etmiş, O (s.a.s.) da bunları onaylamıştır. Bir meselenin onaylanması, onun meşrû olduğu anlamına gelmektedir.²⁸

İbn Hacer²⁹; Selmân ve Ebû'd-Derdâ hadisi³⁰ ve Rasulullah (s.a.s.)'ın "Selmân doğru söylemiş" şeklindeki ifadesi hakkında şöyle demektedir: "İbn Sa'd rivayetinde Rasulullah (s.a.s.)'ın, "Selmân ilme doyuruldu..." şeklindeki ifadesi³¹ yer almaktadır. Bu da Hz. Peyamber (s.a.s.)'in Selmân'ın kanaatini - sözlü olarak- onayladığı anlamına gelmektedir."³²

İbn Hacer³³; Ebû Katâde hadisiyle ilgili olarak, ihramlı olmayan kişi (Ebû Katâde)'nin vahşi eşek avladığı, sahâbeden ihramlı olan kişilerin bu etten yediği, daha sonra Rasulullah (s.a.s.) ihramlı iken kendisine bu durumu haber verdikleri ve hükmünü sordukları, ardından Rasulullah (s.a.s.)'ın: "Yanınızda o etten bir miktar var mı?" diye sorduğu ve Katâde'nin de: "Etin budunu O (s.a.s.)'na gönderdim, O (s.a.s.) da bundan kemiğine dayanıncaya kadar yedi."³⁴ dediği şeklindeki ifadelerle yer vermektedir.³⁵

İbn Hâcer³⁶ bu rivayetle ilgili şöyle der: "Ebû Katâde hadisinden hareketle dostlardan bir şey istemenin ve hediye kabul etmenin caiz olduğu sonucu çıkarılabilir. Kadı İyâz şöyle ifade eder: Bana göre Nebî (s.a.s.), Ebû Katâde'den etini, ondan yiyenlerin kalbini rahatlatmak gayesiyle "Yiyiniz." sözüyle kavlen; kendisi bizzat yiyerek de fiilen onu yemenin caiz olduğunu göstermek ve oluşan şüpheyi bertaraf etmek için istemiştir."³⁷

Buhârî, Rasulullah (s.a.s.)'dan Ebû Hureyre'nin naklettiği şu hadise yer vermektedir: Rasulullah (s.a.s.); İsrailoğullarından birinin (borç almak için)

²⁸ Muhammed Ebû Zehrâ, *Usûlu'l-fikh*, Matbaatu Muhaymir, ty., yy., s. 100.

²⁹ Hâfiz sıfatıyla nitelenmiştir.

³⁰ [Ebû Derdâ dünyadan tamamen uzak bir hayatın içine dalarak sürekli ibadet etmektedir. Onun bu halini gören Selmân ise onu ikaz etmektedir. Rivayet için bk. Tirmizî, Zühd, 64.]

³¹ [İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Menî' (v. 230/845), *et-Tabakâtu'l-kübrâ*, thk. İhsan Abbas, I-VIII, Dâru Sâdir, Beyrut 1968, IV/85.]

³² İbn Hacer el-Askalânî, Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali (v. 852/1448), *Fethu'l-bârî şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, thk. Abdulaziz b. Abdullah Bâz-Muhibbuddîn el-Hatîb, I-XIII, Dâru'l-Fikr-Matbaatu's-Selefiyye, ty., yy., Oruç Kitabı, Kardeşinin Nafile Orucunu Bozması İçin Yemin Eden Kişi Babı, IV/211-212.

³³ Hâfiz sıfatıyla nitelenmiştir.

³⁴ [Müslim, Hac, 56,65.]

³⁵ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, Avlanmanın Cezası Kitabı-İhramlı Olmayan Kişi Avlanır da Bunu İhramlı Olana Hediye Ederse İhramlı Kişinin Onu Yiyebileceği Babı, IV/25-26.

³⁶ Hâfiz sıfatıyla nitelenmiştir.

³⁷ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IV/25-26.

deniz yolculuğuna çıktığını, ihtiyacını giderdiğini (borç aldığını) ve devamında da bazı hâdiselerin gerçekleştiğini ortaya koyan bir meseleyi anlatmıştır³⁸.

Bu hadis, denizi aşarak başka bir memlekette bulunan birinden borç almak için yola çıkan İsrailoğullarına mensup bir adamdan bahsetmektedir. Belirli bir zamana kadar ödenmesi şartıyla istenen miktar, bin dinardır. Borç verecek kişi, ondan kendisine şahitlik edecek bir şahit ve arkasında duracak bir kefil ister. O da : "Şahit olarak Allah yeter! Kefil olarak Allah yeter!" der. Bunun üzerine borç verecek kişi "Doğru söyledin." der ve bin dinarı ona verir. Sonra borcun iadesi için vaadedilen vakit geldiğinde; borçlu, ahde vefa göstermek gayesiyle para ile yola çıkar. Ancak borç aldığı kişiye ulaşabilmek için denizde herhangi bir seyahat aracı (gemi) bulamaz. Bu sebeple bir tahta parçasının içine oyuk açar ve içine bir mektupla birlikte bin dinarı yerleştirir... Ve o tahta parçasını, zamanında borç veren kişiye ulaşması umuduyla denize bırakır ve o ulaşır...³⁹

İbn Hacer, bu hadisin şerhinde şöyle demektedir: "Bu hadisin terceme (bâb başlığı) ile ilgisi (münâsebet/mutâbakâtı) açıktır. Şer'u men kablenâ yönüyle ise; şayet bizim şeriatımızda onu nesheden bir şey bulunmazsa, bilhassa Hz. Peygamber (s.â.s.) onay vererek anlatır ya da eylemi icra edenî öven veya buna benzer bir ifade kullanırsa bizim için bağlayıcıdır."⁴⁰ Buhârî bu hadisin tamamını Kefâlet kitabında zikreder⁴¹. İbn Hacer (kefâlet kitabındaki hadisin şerhinde) şöyle demektedir: "Hadisin kefâlet konusuna dair delâlet yönü, Rasulullah (s.a.s.)'ın bu meseleyi anlatması ve takrîr etmesidir. Bu hâdiseyi ondan istifade edilmesi/ders çıkarılması için aktarmıştır. Aksi halde öncekilerin hikayelerinden bahsetmenin hiçbir faydası yoktur."⁴²

İbn Kayyim⁴³, Habad seriyyesinden bahsetmektedir. Bu seriyyede sahâbe için denizden bir balina kıyıya vurur, doyuncaya kadar yerler. Sonra Rasulullah (s.a.s.)'ın huzuruna geldiklerinde, O (s.a.s.)'na meseleyi anlatırlar ve hükmünü sorarlar. Hz. Peygamber (s.a.s.) : "O (balina) Allah (c.c.)'ın sizin için çıkardığı bir rızıktır. O hayvanın etinden bir parça var mı, bize de ikram ediniz?" buyurur. Câbir de: "Bunun üzerine biz de Rasulullah (s.a.s.)'a o etten

³⁸ Buhârî, Buyû, [12] Denizde Ticaret Babı, IV/299.

³⁹ Buhârî, Buyû, [12] Denizde Ticaret Babı, IV/299.

⁴⁰ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IV/300.

⁴¹ Buhârî, Kefâlet, [1] Karz ve Duyûn Hakkında Kefâlet Babı, IV/469.

⁴² İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IV/472.

⁴³ İmam sıfatıyla nitelenmiştir.

gönderdik, O (s.a.s.) da yedi." der⁴⁴. Bu seriyyedem bahsettikten sonra İbn Kayyim şöyle bir değerlendirmede bulunur: "Bu hâdiseden hareketle, Hz. Peygamber (s.a.s.) hayatta iken bazı meselelerde ictihad etmenin cevâzına delilin bulunduğu ve Rasulullah (s.a.s.)'ın ictihadı kabul ettiği şeklinde fikhî bir sonuç çıkarılabilir."⁴⁵

Ebu'l-Vefâ b. Ukayl el-Hanbelî şöyle demektedir: "Sünnet, Kur'an haricinde kendine has iki kısmıyla/özelliğiyle kitap üzerine ziyadede bulunur. Bunlar, fiil ve fiili ikrardır."⁴⁶ Nebî (s.a.s.); mükellefiyet, emir ve nehiyer karşısındaki durumu bakımından bizimle aynı yükümlülüğe sahip olduğu için O (s.a.s.)'nın fiili; vücub, nedb ve ibâhâ hakkında kendisine uyulabileceğine delâlet eder. Allahu Teâlâ'nın fiili ise bu kabilden değildir. Çünkü O (c.c.); başkasının emri altına girmeyen, mahkûm olmayan (tek) hâkimdir. Nebî (s.a.s.)'nin bir söz ve fiille ilgili ikrarı, her ikisinin caiz olduğuna delâlet eder. Zira O (s.a.s.); açıklayan, yol gösteren, maslahat ve mefsedetlerin (farklı) vechelerini tarif eden (zât) olarak gönderilmiştir, yani O (s.a.s.)'nın, şeriâtın çirkin gördüğü bir şeyi ikrar edeceğini düşünmek caiz olmaz. Allah'ın çirkin olduğunu bildiği bir şeye ikrarı, teşriye delâlet etmez. O (c.c.) sadece hesabı geciktirir ve süre tanır. Bu ikrar, peygamberlerin dilleriyle onu yasaklamasına rağmen isyan eden kişinin hatalı davranışını şer'î olarak yapması gerektiği anlamına gelmez, caiz değildir. Çünkü peygamberler, mefsedetleri reddedip yasaklamakla ve maslahatları teşvik edip emretmekle görevlendirilmiş elçilerdir."⁴⁷

Takrîrî sünnet konusunda bahsi geçen kaynaklara ek olarak şunlara bakınız:

İzzet Ali Atiyye, el-Bid'a: Tahdîduhâ mevkıfu'l-İslâmi minhâ, (Beşinci Bölüm: Takrîrî Sünnet) s. 173-179.

Muhammed Süleyman el-Eşkâr, Ef'âlu'r-Rasûl sallallahu aleyhi ve sellem ve delâletuhâ alâ ahkâmî's-şer'iyye, (Takrîrî Delâletinin Sıhhat Şartları, Takrîrî Çeşitleri ve Hepsinin (bütün çeşitlerin) Delâleti) II/112-133.

Kaynakça

Ahmed İbrahim, *İlmu usûli'l-fıkh*, Dâru'l-Ensâr, yy., 1400/1979.

⁴⁴ [Buhârî, Zebâih, 12.]

⁴⁵ İbn Kayyim, Ebû Abdullah Şemsüddîn Muhammed b. Ebû Bekr b. Eyyûb ez-Zürâi ed-Dımaşkî el-Hanbelî (v.1350/1931), *Zâdu'l-meâd*, Matbaatu's-Sünnetu'l-Muhammediyye, yy. 1370, II/380.

⁴⁶ Ebu'l-Vefâ b. Ukayl, *el-Cedel*, Fransız Enstitüsü Yayını, Şam ty., s. 5.

⁴⁷ Ebu'l-Vefâ b. Ukayl, *el-Cedel*, s. 5.

- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail (v. 256/869), *el-Câmiu's-sahîh*, I-VIII, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992.
- Ebû Davud, Süleyman b. el-Eş'as b. İshak el-Ezdi es-Sicistani (v. 275/889), *es-Sünen*, I-V, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992.
- Ebû Zehrâ, Muhammed b. Ahmed b. Mustafa (v. 1394/1974), *Usûlu'l-fikh*, Matbaatu Muhaymir, ty., yy.
- Ebu'l-Vefâ b. Ukayl, *el-Cedel*, Fransız Enstitüsü Yayını, Şam, ty.
- el-Hudrî, Muhammed, *Usûlu'l-fikh*, et-Ticâriyyetu'l-Kübrâ, Yedinci Baskı, yy., 1389/1969.
- Hallâf, Abdulvehhâb, *İlmu usûlu'l-fikh*, Dâru'l-Kalem, Beyrut 1390/1970.
- İbn Hacer, Ebu'l- Fadl Ahmed b. Ali el-Askalânî (v. 852/1448), *Fethu'l-bârî şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, thk. Abdulaziz b. Abdullah Bâz-Muhibbuddîn el-Hatîb, I-XIII, Dâru'l-Fikr-Matbaatu's-Selefiyye, ty., yy.
- İbn Kayyim, Ebû Abdullah Şemsüddîn Muhammed b. Ebû Bekr b. Eyyûb ez-Zürâî ed-Dımaşkî el-Hanbelî (v.1350/1931), *Zâdu'l-meâd fî hedyi hayri'l-ibâd*, Matbaatu's-Sünnetu'l-Muhammediyye Yayını, yy.1370/1950.
- İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed b. Menî' (v. 230/845), *et-Tabakâtu'l-kübrâ*, thk. İhsan Abbas, I-VIII, Dâru Sâdir, Beyrut 1968.
- İbnu'l-Esîr, Ebu's-Saâdât Mecduddîn el-Mübarek b. Muhammed eş-Şeybânî (v. 606/1209), *en-Nihâye fî ğarîbi'l-hadîs ve'l-eser*, thk. Tahir Ahmed ez-Zâvî-Mahmud Muhammed Tanâhî, I-V, el-Mektebetu'l-İlmiyye, Beyrut 1399/1979.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî, *el-Câmiu's-sahîh*, I-III, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992.
- Şevkânî, Muhammed b. Ali (v. 1250/1834), *İrşâdu'l-fuhûl*, es-Saâde, yy., 1327/1909.
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevra (v. 279/892), *es-Sünen*, I-V, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992.
- Zehebî, Muhammed b. Ahmed (v.748/1347), *el-Mûkiza fî ilmi mustalahi'l-hadîs*, thk. Abdulfettâh Ebû Ğudde, Mektebu'l-Matbûâtî'l-İslâmiyye, Halep 1416/1995.